

Selectie in cassatie in strafzaken. Enkele gedachten over de toekomst van de selectie vóór de poort²

DD 2019/34

Nu de Hoge Raad bijna driekwart van de cassatieschriften in strafzaken afdoet zonder inhoudelijke motivering is de vraag gerechtvaardigd of de advocatuur op de huidige weg verder moet. De uitkomst van een recente tuchtrechtelijke procedure doet vermoeden dat de selectie vóór de poort wel wat strenger mag. De invoering van een gespecialiseerde cassatiebalie in strafzaken kan bijdragen aan een evenwichtiger balans tussen de belangen van verdachten enerzijds en de eigen verantwoordelijkheid van de advocaat ten opzichte van de Hoge Raad anderzijds.

1. Inleiding

In het jaar 2017 verklaarde de strafkamer van de Hoge Raad bijna 60% van alle cassatieberoepen waarin middelen werden ingediend niet-ontvankelijk op de voet van artikel 80a RO. In nog eens 14% werden die beroepen met toepassing van artikel 81 RO ongemotiveerd afgedaan.³ Bijna driekwart van de schrifturen was volgens de strafkamer dus geen inhoudelijke reactie waard. Dat doet vermoeden dat de cassatierechter niet erg onder de indruk is van de selectie van zaken die vóór zijn poort wordt gemaakt. Ook Van Dorst heeft er nooit een geheim van gemaakt dat het van hem wel een onsje minder mocht. Volgens hem werden in te veel zaken volstrekt kansloze middelen ingediend, iets waarvan een zichzelf respecterende advocaat zich eigenlijk behoort te onthouden. Van Dorst wees daarbij op de eigen verantwoordelijkheid van de advocaat en zijn 'zeeffunctie'.⁴ Recent, in de laatste druk van zijn handboek, constateert Van Dorst dat er van die zeeffunctie nog maar weinig terecht komt.⁵

Onder strafrechteradvocaten bestaat van oudsher weinig steun voor de gedachte dat het hun taak is om de Hoge Raad voor een al te grote toestroom aan zaken te behoeden. Voor de partijdige advocaat staat namelijk het belang van de cliënt centraal, niet het functioneren van de cassatieprocedure of de werklast van de Hoge Raad.⁶ Spong acht daarom verdedigbaar dat de cassatieadvocaat zich weinig aantrekt van de door Van Dorst gememoreerde

1 Mr. T.J. Kelder is advocaat bij *Sjöcrona Van Stigt* in Den Haag. Deze bijdrage is een lichte bewerking van de lezing die de auteur op 25 januari 2019 uitsprak op het symposium ter gelegenheid van het afscheid van Mr. A.J.A. van Dorst, tot 1 februari 2019 raadsheer in en oud-vicepresident van de Hoge Raad der Nederlanden.

2 Citeerwijze: T.J. Kelder, 'Selectie in cassatie in strafzaken. Enkele gedachten over de toekomst van de selectie vóór de poort', DD 2019/34.

3 Blijkens het jaarverslag van de Hoge Raad ging het om 1434 (artikel 80a RO) respectievelijk 353 (artikel 81 RO) van de 2479 zaken waarin middelen werden ingediend (zie <https://jaarverslaghogeraad.nl/strafzaken/inleiding-en-cijfers/>). Ter vergelijking: de civiele kamer deed in hetzelfde jaar 440 uitspraken, waarin artikel 80a RO twee keer werd toegepast en artikel 81 RO 157 keer. In de belastingkamer ging het om 816 uitspraken, waarin artikel 80a RO 124 keer toepassing vond en artikel 81 RO 345 keer.

4 A.J.A. van Dorst en J. de Hullu, 'Warme gevoelens en irritaties in cassatie', *Strafblad* 2007, afl. 1, p. 39-46 (m.n. p. 42-44).

5 A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2018, p. 9.

6 Zie bijvoorbeeld het interview met Gerard Hamer in 'Advocaten onnodig vaak naar de Hoge Raad', *NRC Handelsblad*, 24 mei 2005.

zeefunctie.⁷ Ook andere gerenommeerde (cassatie)advocaten wijzen erop dat pragmatische argumenten onder omstandigheden een cassatieberoep kunnen rechtvaardigen, ook als de zaak zich daarvoor vanuit juridisch-technisch perspectief misschien minder goed leent. De cassatieprocedure is voor de verdachte nu eenmaal een mogelijkheid om nog één keer op te komen tegen een veroordeling die hij betwist en brengt voor hem bovendien uitstel van onmiddellijke executie met zich. Dit soort argumenten weegt voor cassatieadvocaten in strafzaken soms zwaarder dan het besef dat de kans op succes klein of zelfs minimaal is.⁸ Het belang van de cliënt staat immers voorop.

Over de taakopvatting van de cassatieadvocaat in strafzaken wordt dus verschillend gedacht. Op zich is daar niet zoveel mis mee. Maar nu bijna driekwart van de cassatieschifturen het inmiddels zonder inhoudelijk antwoord van de strafkamer moet stellen, is de vraag wel gerechtvaardigd of wij, als balie, op de huidige weg verder moeten. Die vraag is ook voor mijzelf actueel. Van de zestien uitspraken die de Hoge Raad in het jaar 2018 in mijn zaken deed hielden er namelijk vijftien een niet-ontvankelijkverklaring of verwerping in. In de helft van mijn zaken werd artikel 80a RO toegepast. En in nog eens een kwart moest ik het met artikel 81 RO doen. Tijd voor bezinning dus.

2. De taakopvatting van de cassatieadvocaat in strafzaken

Als vertrekpunt bij mijn reflecties stel ik de taakopvatting van de cassatieadvocaat in strafzaken centraal. Moet hij zich opstellen als iemand die slechts het belang van zijn cliënt dient, of moet hij de Hoge Raad vooral behoeden voor zaken die zich niet voor cassatie lenen?

Dat de advocaat een partijdige belangenbehartiger is staat niet ter discussie. Partijdigheid is één van de kernwaarden van de advocatuur en de wet verplicht de advocaat zelfs partijdig te zijn.⁹ De gedragsregels zijn daarover ook duidelijk: het belang van de cliënt en geen enkel ander belang bepaalt de wijze waarop de advocaat zijn zaken behandelt.¹⁰ Deze partijdigheid geldt in cassatie onverkort. Bij de totstandkoming van de Wet versterking cassatierechtspraak¹¹ heeft de wetgever erkend dat van advocaten mag worden verwacht dat zij in de eerste plaats optreden ten behoeve van hun cliënt. Ook kundige cassatieadvocaten zullen daarom soms de grenzen van de cassatierechtspraak (moeten) verkennen.¹²

Wat partijdigheid concreet inhoudt, is volgens de toelichting op de gedragsregels afhankelijk van de professionele inschatting van de advocaat. Hij bepaalt op welke wijze een zaak 'op goede gronden en te goeder trouw' kan worden behandeld.¹³ Daarin ligt een nuance besloten, in die zin dat ook de partijdige behandeling van een zaak wel op goede gronden

7 G. Spong, 'De raadsman in de cassatiefase', in: E. Prakken en T.N.B.M. Spronken (red.), *Handboek verdediging*, Deventer: Kluwer 2009, p. 645. Zie ook G. Spong, 'Medeplichtige cassatieadvocatuur', *Strafblad* 2011, afl. 4, p. 53-58. T.N.B.M. Spronken, *Verdediging. Een onderzoek naar de normering van het optreden van strafrechtadvocaten* (diss. Maastricht), Deventer: Gouda Quint 2001, p. 644 wijst er eveneens op dat de partijdige positie van de advocaat zich niet verdraagt met de verwachting dat hij zich gedraagt als een vooruitgeschoven post van de Hoge Raad.

8 Vergelijk A.A. Franken, 'De Hoge Raad en de cassatieadvocatuur', *DD* 2005/49 en J. Boksem, 'Klaarblijkelijk onvoldoende belang. Enkele gedachten naar aanleiding van het nieuwe artikel 80a RO', in: M.S. Groenhuijsen, T. Kooijmans en J.W. Ouwerkerk (red.), *Roosachtig strafrecht* (De Roos-bundel), Deventer: Kluwer 2013, p. 1-16.

9 Artikel 10a, eerste lid, aanhef en onder b, Advocatenwet.

10 Regel 2, tweede lid, Gedragsregels advocatuur.

11 Wet van 15 maart 2012 tot wijziging van de Advocatenwet, de Wet op de rechterlijke organisatie en enige andere wetten ter versterking van de cassatierechtspraak (*Stb.* 2012, nr. 116), inwerking getreden per 1 juli 2012 (*Stb.* 2012, 175).

12 *Kamerstukken II* 2010/11, 32576, 6, p. 6.

13 Aldus de toelichting bij regel 2, tweede lid, Gedragsregels advocatuur.

moet berusten en te goeder trouw dient plaats te vinden. En er zijn meer nuances. Advocaten zijn bijvoorbeeld ook gehouden tot een ‘betamelijke beroepsuitoefening’.¹⁴ Die plicht vindt haar grondslag in het belang van een goede rechtsbedeling en geldt óók jegens andere betrokkenen bij de rechtspleging,¹⁵ waaronder de Hoge Raad.

De advocaat bevindt zich krachtens zijn gedragsregels dus in een lastig spanningsveld. Enerzijds moeten voor hem de belangen van de cliënt leidend zijn, anderzijds heeft hij ook een eigen verantwoordelijkheid jegens de Hoge Raad. Mijn inschatting is dat de strafrechtadvocatuur zich binnen dit spanningsveld te veel laten leiden door pragmatische argumenten van de cliënt en door de gedachte ‘niet geschoten, altijd mis’. De haalbaarheid van het cassatieberoep staat momenteel te weinig centraal. Ik schrijf dat met enige tegenzin op, maar denk wel dat de uitkomst van een recente tuchtprocedure tot die conclusie dwingt. Het ging in die tuchtzaak om het volgende. Eind 2016 constateerde de Haagse deken een grote hoeveelheid 80a-afdoeningen in de praktijk van een civiele cassatieadvocaat. Over een periode van drie jaar betrof het zo’n 47% van zijn cassatiezaken en er zat een stijgende lijn in. De deken zag daarin aanleiding onderzoek te doen. Vervolgens diende de deken een klacht in bij de Raad van Discipline. Daarbij speelde een rol dat voor de deken, mede op grond van de 80a-arresten van de Hoge Raad, vast stond dat de cassatieadvocaat kansloze zaken had aangebracht. De advocaat verweerde zich, onder meer door erop te wijzen dat de zaken veel WSNP-zaken betroffen, waarin zijn cliënten in een uitzichtloze positie verkeerden. Het was de taak van de advocaat om te bezien of er voor hen nog iets kon worden bereikt. Zijn cliënten hadden bovendien een rechtsbelang of een feitelijk belang bij het indienen van cassatieberoep, zoals het rekken van tijd om tot een regeling te kunnen komen. Ook was het volgens de advocaat onmogelijk te voorspellen wat een kansloze cassatiezaak is, nu enige kans op succes er immers altijd is.

De Haagse Raad van Discipline maakte korte metten met het verweer van de cassatieadvocaat. Volgens de Raad geldt als uitgangspunt:¹⁶

“dat een cassatieadvocaat een filterfunctie heeft. Hij is verantwoordelijk voor een goede rechtsbedeling in cassatie en dient, mede gelet op de rechtsvormende taak van de Hoge Raad, te allen tijde te vermijden dat de Hoge Raad wordt belast met kansloze cassatieberoepen. Daarom moet een cassatieadvocaat alle zaken die aan hem worden voorgelegd beoordelen op hun haalbaarheid en mag hij alleen cassatieberoep instellen als hij meent dat een dergelijk beroep enige kans van slagen heeft.”

Volgens de Raad had de advocaat kunnen en moeten weten dat hij cassatieberoepen had ingesteld die geen kans van slagen hadden en dat betaamt een behoorlijk advocaat niet. Door voor die zaken toevoegingen aan te vragen en te incasseren had de advocaat bovendien misbruik gemaakt van publieke middelen, aldus de Raad.

Tegen deze beslissing stelde de advocaat zonder succes beroep in bij het Hof van Discipline. Het Hof bekrachtigde de beslissing van de Raad en overwoog onder meer:¹⁷

“Nu verweerder geen deugdelijk cassatieadvies heeft uitgebracht noch anderszins is gebleken dat hij de kansen, risico’s en opportuniteit van het cassatieberoep heeft ingeschat én in het gros van de cassatieberoepen artikel 80a Wet RO is toegepast, is het hof van oordeel dat daarmee vaststaat dat verweerder kansloze cassatiezaken heeft aangebracht. Verweerder heeft gesteld dat er,

14 Regel 1, eerste lid, Gedragsregels advocatuur.

15 Regel 1, tweede lid, Gedragsregels advocatuur.

16 RvD Den Haag 23 oktober 2017, ECLI:NL:TADRSGR:2017:202 (zaaknummer 17-407/DH/DH), rov. 5.2.

17 HvD 25 mei 2018, ECLI:NL:TAHVD:2018:100 (zaaknummer 170306), rov. 4.6.

samengevat, altijd kans op succes is bij de Hoge Raad en iedere cliënt recht heeft op toegang tot de Hoge Raad. Daarmee miskent verweerder volledig dat de mogelijkheden in cassatie beperkt zijn en dat hij, als cassatieadvocaat, een eigen verantwoordelijkheid heeft en dient te onderzoeken of de betreffende zaak tot cassatie kan leiden en kan nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of rechtsontwikkeling.”

Natuurlijk is voorzichtigheid geboden bij het trekken van algemene conclusies uit individuele uitspraken, en dat geldt zeker ook in dit geval. De beslissingen maken bijvoorbeeld duidelijk dat er wel meer schortte aan de praktijkvoering van de advocaat en dat zijn verweer niet in alle opzichten even concreet was onderbouwd. Bovendien ging het in deze procedure niet om strafzaken, maar om civiele zaken (waarin afwijkende voorschriften en normen gelden, zoals de plicht tot het uitbrengen van een cassatieadvies¹⁸). Maar desondanks is de strekking van de uitspraken helder en in de kern ook voor strafzaken van belang. De advocaat heeft een filterfunctie, is mede verantwoordelijk voor een goede rechtsbedeling in cassatie en dient ervoor te waken dat de Hoge Raad nodeloos wordt belast. Hij heeft een plicht te onderzoeken of de zaak tot cassatie kan leiden en mag de zaak slechts dan aan de Hoge Raad voorleggen als hij meent dat het beroep ook daadwerkelijk enige kans van slagen heeft. Belangrijk is verder dat de deken en de tuchtrechter betekenis toekennen aan de toepassing van artikel 80a RO door de Hoge Raad. De kwalificatie ‘kansloos procederen’ lijkt bij die afdoeningsvorm betrekkelijk snel in zicht te komen, zeker als daarvan sprake is in een groter aantal zaken.

Als we met deze wetenschap naar de cijfers in de strafsector kijken rijst een wat een oncomfortabel beeld. De civiele advocaat die bij de tuchtrechter voor gaas ging scoorde in 47% van zijn zaken 80a-afdoeningen. In de strafsector ligt dat percentage baliebreed al jaren significant hoger. Dat rechtvaardigt de stelling dat we als balie moeilijk op de huidige weg verder kunnen, ook (of misschien wel: juist) naar de normen van onze eigen beroepsgroep gemeten. En nu de helft van mijn eigen zaken in 2018 op de voet van artikel 80a RO werd afgedaan, moet ik om te beginnen misschien maar eens kritisch bij mijzelf te rade gaan.

De taakopvatting van de cassatieadvocaat lijkt in haar algemeenheid dus te pleiten voor een toekomst waarin kritischer wordt geselecteerd vóór de poort. Maar is dat ook haalbaar? En zo ja, hoe?

3. Naar een betere selectie vóór de poort

De Hoge Raad heeft zijn hoop in ieder geval gevestigd op de invoering van een gespecialiseerde cassatiebalie in strafzaken. In een gezamenlijke brief van zijn President en Procureur-Generaal werd recent benadrukt dat zo'n gespecialiseerde balie essentieel is voor het functioneren van de cassatieprocedure.¹⁹ Van Dorst betreurt het dan ook dat de moderniseringsoperatie geen regeling voor een strafrechtelijke cassatiebalie behelst.²⁰

De beperkte bevindingen die voorhanden zijn lijken inderdaad te bevestigen dat gespecialiseerde cassatieadvocaten minder kansloze zaken en middelen aan de Hoge Raad voorleggen. Bektesevic constateerde in zijn onderzoek naar de toepassing van artikel 80a RO in strafzaken ‘dat leden van de specialisatievereniging voor cassatieadvocaten in strafzaken

18 Zie artikel 7.6 van de Verordening op de advocatuur.

19 Brief d.d. 22 mei 2018, raadpleegbaar via www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Documents/Consultatie%20conceptwetsvoorstellen%20boeken%203%20tot%20en%20met%206%20Wetboek%20van%20Strafvordering.pdf.

20 A.J.A. van Dorst, ‘Cassatie in het nieuwe Wetboek van Strafvordering’, *Platform Modernisering Strafvordering* 2018-13, par. 6.1.

(VCAS) significant minder vaak tegen een niet-ontvankelijkverklaring aan de poort aan lopen dan niet-leden.²¹ De ervaringen in de civiele sector wijzen in dezelfde richting. In *civilibus*, waar al langer sprake is van een gespecialiseerde cassatiebalie, komt de toepassing van artikel 80a RO tegenwoordig bijna niet meer voor.²²

Het is aannemelijk dat een gespecialiseerde cassatiebalie tot een betere selectie vóór de poort leidt. Enerzijds zullen kansloze zaken minder vaak aan de Hoge Raad worden voorgelegd, anderzijds zullen zaken die worden doorgezet over het algemeen kundiger worden behandeld. Dat valt – ook vanuit het perspectief van de verdachte – toe te juichen. Het verbaast dan ook dat er nog steeds geen gespecialiseerde cassatiebalie in strafzaken is. De NOvA heeft jaren geleden al een verordening vastgesteld die zo'n balie introduceert.²³ Maar de wetgever is aan zet. En die lijkt vooralsnog te worden gehinderd door een gebrek aan bereidheid om de noodzakelijke financiële middelen voor zo'n balie beschikbaar te stellen. Alhoewel de verwachtingen van de cassatiebalie hoog zijn wil ik daarbij nog wel twee relativerende kanttekeningen plaatsen.

Allereerst denk ik niet dat de invoering van een gespecialiseerde cassatiebalie zal leiden tot een minimaal aantal 80a-afdoeningen binnen de strafsector. De massale toepassing van artikel 80a RO in strafzaken is namelijk niet volledig aan de selectie vóór de poort te wijten. Zij komt ook voort uit een wel érg voortvarend gebruik van die bepaling door de strafkamer zelf. De wetgever stond voor ogen dat de strafkamer een kwart tot een derde van de schriften via deze weg zou kunnen afdoen,²⁴ maar inmiddels ligt het percentage twee keer zo hoog. Het lijkt niet aannemelijk dat dat komt door een halvering van de kwaliteit van het werk van de balie. Aannemelijker is dat de strafkamer artikel 80a RO ruimhartig is gaan toepassen, ook in zaken waarin dat minder goed past bij de oorspronkelijke bedoelingen van de wetgever.²⁵ Bij de interpretatie van de 80a-statistieken past de Hoge Raad dus mede een hand in eigen boezem. Dat geldt temeer nu het op basis van de rechtspraak van de Hoge Raad lang niet altijd duidelijk is wat de cassatieadvocaat van de Hoge Raad moet verwachten.²⁶ Met name de vraag of sprake is van een belang bij cassatie lijkt soms een kwestie van roulette. Ook voor een gespecialiseerde cassatieadvocaat is maar moeizaam in te schatten wanneer een gebrek in de bewijsvoering van betekenis is voor de aard en ernst van het bewezenverklarde,²⁷ of wanneer een gebrek in de strafmotivering

21 D. Bektesevic, 'Kijken in de keuken van de Hoge Raad. De toepassing van artikel 80a RO in strafzaken', *NJB* 2018/301 (p. 404-412).

22 In het eerder al genoemde jaarverslag van de Hoge Raad over 2017 valt daarover te lezen: "Afdoeening met art. 80a RO vindt in de civiele kamer alleen bij zeer hoge uitzondering plaats; in 2017 gebeurde dat slechts in twee zaken. Een oorzaak van het geringe aantal art. 80a-afdoeningen is dat rechtsbijstand door een gespecialiseerde cassatieadvocaat in cassatiezaken verplicht is. Aan deze cassatieadvocaten worden kwaliteitseisen gesteld. Dit brengt met zich dat in verreweg de meeste zaken afdoeening met art. 80a op voorhand niet in aanmerking komt."

23 Wijzigingsverordening cassatiebalie in strafzaken (voor zover mij bekend niet gepubliceerd).

24 *Kamerstukken II* 2010/11, 32576, 6, p. 5 en *Kamerstukken I* 2011/12, 32576, C, p. 2-3.

25 Vergelijk Bektesevic, a.w., p. 412, die zich afvraagt of het door de Hoge Raad steeds meer centraal stellen van het belang bij cassatie wel door de wetgever is beoogd. Zie ook Schalken, die reeds in zijn noot onder HR 19 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1360, *NJ* 2014/147 signaleerde dat de cassatierechtspraak steeds meer op een 'nogal defensief ingestelde burcht' begon te lijken, terwijl noch de Commissie Hammerstein noch de wetgever in het nieuwe artikel 80a RO een aanmoediging heeft willen zien om de kritische antenne maar uit te schakelen.

26 Waarvoor al werd gewaarschuwd door P.A.M. Mevis, 'Versterking van het 'piep'-systeem; tijd om te 'piepen'? Enige opmerkingen over de inrichting van de cassatierechtspraak naar aanleiding van de wet tot 'versterking' daarvan', *DD* 2013/9.

27 Zo verbaasde ik mij over HR 11 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2336, waarin de Hoge Raad een veroordeling wegens mishandeling vernietigde, omdat uit de bewijsmiddelen niet bleek dat het slachtoffer letsel (maar wel pijn) had ondervonden. Zie voor een andere uitkomst in een tamelijk vergelijkbaar geval HR 21 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:472, *NJ* 2017/153.

de strafoplegging aantast.²⁸ Bij die stand van zaken is begrijpelijk dat advocaten het liever te vaak dan te weinig proberen.

Een tweede relativerende kanttekening houdt verband met de vraag of een al te terughoudende selectie vóór de poort wel in alle opzichten wenselijk is. Ik waag dat te betwijfelen. Borgers heeft er terecht op gewezen dat een gespecialiseerde cassatiebalie tot een verminderd aanbod van zaken kan leiden, terwijl de Hoge Raad vanuit een oogpunt van rechtsvorming juist belang heeft bij een zo breed mogelijk aanbod.²⁹ Ook vanuit een oogpunt van rechtsbescherming moeten we bovendien waken tegen een al te terughoudend opererende verdediging in cassatie. Voor gewaagde en vernieuwende standpunten moet altijd ruimte blijven, zeker als die standpunten goed gemotiveerd over het voetlicht worden gebracht. De invoering van een cassatiebalie mag daaraan geen afbreuk doen.

4. Afronding

Er ligt werk in het verschiet. De balie heeft een verbeteringsslag te maken, waarbij we binnen het strafrecht op zoek moeten naar een evenwichtiger balans tussen de belangen van onze cliënten enerzijds en onze eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van de Hoge Raad anderzijds. De invoering van een gespecialiseerde balie zal daar naar verwachting aan bijdragen. Dat de kwaliteit van de rechtsbijstand in cassatie daardoor ook zal toenemen, is overigens minstens zo belangrijk. Het valt te hopen dat de wetgever op korte termijn zijn verantwoordelijkheid neemt.

---

28 In welk verband bijvoorbeeld HR 18 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1683 opvallend is, nu het tot uitgangspunt nemen van een onjuist strafmaximum daarin tot vernietiging leidde, terwijl de Hoge Raad dat – zoals ook Advocaat-Generaal Keulen in zijn conclusie vóór dit arrest signaleert – in andere gevallen niet fataal acht.

29 M.J. Borgers, 'Artikel 80a RO: rechtshandhaving of belangenhandhaving?', in: G. Knigge e.a. (red.), *Gehoord de Procureur-Generaal* (Fokkens-bundel), Deventer: Kluwer 2016, p. 39-49.